

Op 1 april eindigt een periode van ruim dertig jaar melkquotering. Aan welke 'knoppen' moet je draaien als je quotumvrij kunt melken? Veeteelt trekt lessen uit het verleden, uit het buitenland en uit andere sectoren.

Meer spelen met de voerschuif naarma

Als elke liter

Maximaal krachtvoer erin en melken maar. Als er geen quotering meer is op melk, is de verleiding groot om koeien hard te voeren en de laatste liters eruit te persen. Maar het verleden leert ons de wet van de afnemende meeropbrengst.

tekst **Tijmen van Zessen** video-impressie www.veeteelt.nl

Zo maar een krantenknipsel uit de periode kort na de invoering van het melkquotum: 'De nieuwe situatie is er een van lagere prijzen. Voorheen compenseerden de boeren lagere inkomsten bij te lage prijzen met een verhoging van de productie, maar dat is in de melkveehouderij nu uitgesloten. De boer die bij lagere prijzen vastgepind wordt op een productiepeil neemt geen enkel initiatief meer. Hij zal geleidelijk in de knoei komen en hopelijk op tijd uit het bedrijf

kunnen stappen.' Het bericht komt uit de Leeuwarder Courant van 13 oktober 1984. Het tekent de ophef die er ontstond toen het melkquotum werd ingesteld. De wereld was te klein.

Ruim dertig jaar na de start van het melkquotum staan de (landbouw)kranten opnieuw vol van het onderwerp. Sommige boeren en deskundigen spreken hun zorg uit. Is de melkveehouderij in Nederland wel opgewassen tegen de heftige prijsbewegingen van de wereld-

markt? Anderen zijn juist positief gestemd en koesteren de exportkansen die er bij uitstek voor de Nederlandse zuivelsector liggen. Boeren sorteren al enige jaren voor op die nieuwe realiteit van melken zonder quotum. Er zijn nieuwe stallen gebouwd en er zijn zelfs mensen die als nieuwe melker willen instappen.

Fokken op melk

Hoe het zal zijn om zonder productiebeperking te melken, blijft – alle voorbereidingen ten spijt – nog steeds een vraagteken voor veel Nederlandse boeren. Wat kunnen zij leren van hun collega's uit het verleden? De zestigers van nu – ze boeren nog steeds en ze waren erbij tijdens de invoering van het melkquotum. Net als de erfbetreders die werkzaam waren in de periferie van het boerenbedrijf. Ook zij hebben het quotumloos melken in Nederland nog van dichtbij meegemaakt.

Leo Broek: 'Het komt weer aan op saldowelken'

'Ik ben van mening dat in 2017 iedereen weer verlangt naar melkquotum. Vóór de melkquotering waren de prijzen voor krachtvoer en ruwvoer gigantisch hoog. Er werd veertienhonderd gulden betaald voor een eerste snede gras, de saldo's wa-

ren minimaal', herinnert Leo Broek zich nog prima. De melkveehouder uit Wiharen kwam in 1985 van school en groeide op in een quotumloze periode. Een periode waarin veehouders 'onbeperkt' dierlijke mest en kunstmest mochten uitrijden. Mest afleveren bracht zelfs geld op. Nu er opnieuw een quotumvrij tijdperk voor de deur staat, zal de druk op de voerprijzen volgens Leo weer toenemen. Voerefficiëntie wordt dus steeds belangrijker. 'Het komt weer aan op saldowelken. Hoeveel kilo melk levert een extra kilo krachtvoer mij op? En wat verdien ik daar dan nog aan?'

De veehouder rekent het antwoord op zijn eigen vraag hardop door. 'Als je geen mest hoeft af te voeren en je betaalt voor een kilo krachtvoer dertig cent, terwijl de melk 35 cent opbrengt, dan hoeft die

extra kilo krachtvoer maar één kilo melk op te leveren. Is de brok duurder of de melkprijs te laag, dan ben je als boer beter af door dat krachtvoer niet te voeren. Het is gewoon een rekensom.'

Een belangrijk verschil met de periode van vóór 1984 is de schommeling in prijzen voor melk en voer. 'De melkprijs is in Nederland nu veel meer afhankelijk van de wereldmarkt. Echter, als de melkprijs lager is dan de kostprijs, moet je minimaal een half jaar vooruit kunnen. Je moet de discipline hebben om in een goed jaar het geld op de rekening te laten staan. Niet direct geld in oud ijzer steken. Sommige melkveehouders zijn bang dat geld gaat stinken als het te lang ligt. Als je daar bang voor bent, moet je het geld maar een keer omdraaien', stelt Leo.

te de melkprijzen weer gaan stijgen of dalen

melk weer telt

Neem CRV-vertegenwoordiger Jan van Zijtveld (63), die stevig inzet op de vuistregel dat elke liter weer telt. 'Als er voor een kilo voer maar minstens 1,2 kilo melk terugkomt, is het al efficiënt om de productie op te schroeven. Het wegvallen van het melkquotum betekent ook dat Inet weer telt. De laatste tien jaar is er vooral gefokt op duurzaamheid en minder op productie', vertelt Van Zijtveld. Of neem ruwvoerspecialist Leo Tjoonk (58). Hij startte in 1984 als voervoorlichter bij de voorloper van Agrifirm. 'De invoering van het quotum bleek tegen alle verwachting in een zegen. De koeien die meer kostten dan ze opleverden, verdwenen van het boeren erf. Dat heeft de quotering ons geleerd', geeft hij aan.

Dynamisch voeren

Tjoonk heeft geen gouden stelregel die nu weer terugkomt uit de jaren die voorafgingen aan de melkquotering. Wel is

hij uitgesproken over het type koe waar melkveehouders straks bij gebaat zijn. 'Dat is niet per se de hoogst productieve koe, maar eerder een onopvallende koe met een lactatiewaarde van 105, die snel drachtig is en weinig mankeert.' Tjoonk wil ermee aangeven dat veehouders zich bewust moeten worden van de wet van de afnemende meeropbrengst. Quotumvrij melken staat niet gelijk aan maximaal krachtvoer voeren, maar vraagt om maatwerk. 'Bij elke koe is het zaak om de kosten tegenover de opbrengsten te zetten. Als je voor die laatste liter melk dertig cent voerkosten kwijt bent en het levert je maar 29 cent op, dan is het niet interessant om dat krachtvoer te voeren.' Agrifirm introduceerde enige jaren geleden het systeem dynamisch voeren. Tjoonk ziet dit nog steeds als een geschikt middel om efficiënte koeien te belonen en minder efficiënte koeien niet onnodig te verwennen.

Jan van Zijtveld vindt het terugschuiven van de voerschuif in tijden van lage melkprijzen riskant. 'Ik kom bij klanten die al maanden geen krachtvoer meer geven om zo min mogelijk superheffing te betalen. Eerst leek dat goed te gaan, maar nu zien ze toch ook meer klauwproblemen en een afnemende vruchtbaarheid.' Van Zijtveld pleit voor een hoge productie per koe. 'Aan elke koe ben je 5600 vem aan onderhoudsvoer kwijt. Daarom is het zaak om er minder te melken, met meer liters per koe.' Het werpt wel de vraag op of deze koe ook past in een economie met heftige prijschommelingen. Wie hard moet voeren om zijn koeien op de been te houden, maar er vervolgens niets aan verdient, trekt aan het kortste eind.

Geen vetpot

Bertus Stormink (63), voormalig bedrijfsadviseur van Countus, heeft net als

Financiële klap door superheffing

Melkveehouders: 121 miljoen boete

Toeristen dupe van te hoge bus

Lappen

Gedetineerden willen eten uit gevangenis-keuken niet

Schappelijk

NEDERLAND

Handelsinformatie vraagt om persoonlijke aandacht

Boeren gelaten onder superheffing op melk

Superheffing wroet verder in agrarisch wereldje

Loeki geveld bij Ster

De Veemarkt

Superheffing kost in provincie Friesland 1500 arbeidsplaatsen

Philips krijgt 190 mln

De Veemarkt

Meer melk per koe al snel lucratief

Als elke liter telt, is een hogere melkproductie al snel lucratief, zo blijkt uit een berekening van WEA Accountants en Adviseurs (tabel 1). De kosten voor het leasen of kopen van quotum vallen immers weg. Juist als een veehouder alle mest moet afvoeren en alle (ruw)voer moet kopen, is het voordelig om de productie op te voeren. 'Een hogere productie per koe is essentieel, want dat bete-

kent dat er minder onderhoudsvoer nodig is en minder jongveeopfok om dezelfde hoeveelheid melk te leveren', legt adviseur Herbert Boer uit. Bij een hogere productie kan een veehouder bovendien meer melk uit zijn beschikbare stalruimte halen. 'Het vakmanschap van de boer bepaalt de productie, maar een kilo voer moet minimaal 1,5 kilo melk opleveren.'

Tabel 1 – Effect productieverhoging op voersaldo (bron: WEA Accountants en Adviseurs)

	melkproductie per koe			
	7000 kg met 4,40% v. en 3,50% e.		9000 kg met 4,40% v. en 3,50% e.	
	euro per koe	euro per 100 kilo melk	euro per koe	euro per 100 kilo melk
opbrengsten				
melkgeld	2.415	34,51	3.105	34,51
omzet & aanwas	250	3,57	250	2,78
totaal	2.665	38,08	3.355	37,28
kosten				
krachtvoer (32 kg/100 kg melk)	616	8,80	792	8,80
ruwvoer	774	11,06	872	9,69
overige voerkosten	100	1,43	100	1,11
totaal	1.490	21,29	1.764	19,6
voersaldo	1.175	16,79	1.592	17,68

Tjoonk en Van Zijtveld een blikveld dat reikt van vóór de quotering tot aan dit moment. Ook hij krijgt de vraag voorgelegd aan welke knoppen de melkveeouders draaiden vlak voordat het quotum werd ingesteld. 'Je kon net zo veel produceren als je wilde, maar het was geen vetpot. De melkprijs en de prijs voor krachtvoer lagen met 55 guldencenten per kilo ongeveer op hetzelfde niveau. Ik was in die jaren economiedocent op de mas in Emmeloord en ik herinner me nog dat ik die prijzen op het bord schreef. Het resultaat was dus niet altijd even daverend.'

De bedrijven die er wel in slaagden om een sterk resultaat te draaien, waren goed in scherp boeren, zegt Stormink. 'Scherp boeren is een wijsheid die al zo oud is als de weg naar Rome, maar het geldt vandaag nog steeds. Er bestaan

grote verschillen tussen bedrijven, met name op het gebied van voerkosten en voerefficiëntie. Dat was toen al zo.'

Gegarandeerde melkprijs

Net als Tjoonk noemt ook Stormink de productie per koe geen heilig getal. Het gaat hem om een optimale productie die past bij de koeien. 'Daarmee zeg ik niet dat je met vierduizend liter melk per koe tevreden kunt zijn, maar het is wel de kunst om bij een stijgende productie de voerkosten en de kosten voor diergezondheid in de hand te houden. Het gaat om wat er onder aan de streep overblijft.' Stormink pakt er maar eens een economische wet bij. 'Zet de marginale kosten af tegen de marginale opbrengsten. Wat kost een extra liter melk aan voer, mestafzet en andere variabele kosten en wat levert die liter dan nog op?'

Volgens Stormink is deze stelregel nog belangrijker dan vóór de invoering van het melkquotum, omdat de prijzen voor melk en voer nu veel meer schommelen. 'Vóór 1984 produceerde je als melkveeouder bijna tegen een gegarandeerde prijs. Het vangnet onder de melkprijs was heel hoog, sommige fabrieken produceerden louter melkpoeder voor interventie. Nadenken over marketing hoefden ze niet.' De liberalisering van het landbouwbeleid legde het vangnet op een fors lager niveau. Stormink: 'Boeren zijn nu overgeleverd aan de grillen van de markt, terwijl het kostenpatroon in Nederland anders is dan elders in de wereld. De vaste kosten zijn hier relatief hoog.'

Concurreren op kostprijs

Stormink ziet dat de kwetsbaarheid van bedrijven is toegenomen, omdat niet alle arbeid meer bestaat uit familiariteit, maar steeds vaker ook uit betaalde arbeid. Bedrijven zijn bovendien intensiever, dus ook het voer moet vaker dan destijds extern worden aangekocht. En betalen voor mestafvoer was vóór 1984 niet aan de orde, het was eerder andersom, een mestwetgeving was er nog niet. 'De vraag is hoe je als bedrijf een langdurige dip in de melkprijs kunt opvangen. Met een kortstondig dal verwacht ik dat het wel lukt door investeringen een jaar uit te stellen, maar als een prijsdal langer aanhoudt, ben ik er niet gerust op. Melk is melk, duizend kilo melkpoeder uit Nieuw-Zeeland is hetzelfde als duizend kilo uit Nederland, de Nederlandse boer zal dus op kostprijs moeten concurreren.'

Al met al is er weinig overeenkomst tussen het quotumvrije tijdperk van vóór 1984 met dat van na 2015. Het krantenknipsel uit de Leeuwarder Courant suggereert nog lagere opbrengsten te ondervangen met extra productie, maar hoe reëel dat is bij stevige prijzen voor voer, mestafzet en grond is de vraag. |

De Provincie Fryslân is guldend per 1 kg tarwe 21,00; gries 8,90; gorte tong 30,00; groenmiddel tong 10,00; kleimiddel tong 15,20; tong 400 12,00; tong veen 11,40. Per 40 kg kabeljauw drie 214; kabeljauw vier 224-190; kabeljauw vijf 160-70; schol twee 214; schol drie 196-134; schol vier 94-61; schol 66-63; wijting vier 55-29; hermsmakreel 45-27; steenloek 30-34.

GOUD EN ZILVER
AMSTERDAM 11 oktober:
Goud: Oubswerk 37.880-38.380,
vrijge 37.780-38.280.
Bewerk: verkoop 40.300 literen.

**Zondagsarbeid
zoveel mogelijk
voorkomen**

Superheffing kost in provincie Friesland 1500 arbeidsplaatsen